

НЕСПОСТЕРЕЖУВАНА ЕКОНОМІКА ЯК ПЕРЕШКОДА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті продемонстровано загрози функціонування неспостережуваної економіки в аграрному секторі України. Акцентована увага на сучасних тінювих економічних схемах. На основі аналізу емпіричних даних зроблено висновок про необхідність посилення відповідальності агентів ринку за участь у неспостережуваних економічних процесах.

Ключові слова: неспостережувана економіка, агент ринку, влада, аграрний сектор, регулювання.

Abstract

The article demonstrated threat to the functioning of the economy observed in the agricultural sector of Ukraine. The attention to modern economic shady schemes. Based on the analysis of empirical data concluded that the need for strengthening the responsibility of agents participating in the market for unobservable economic processes.

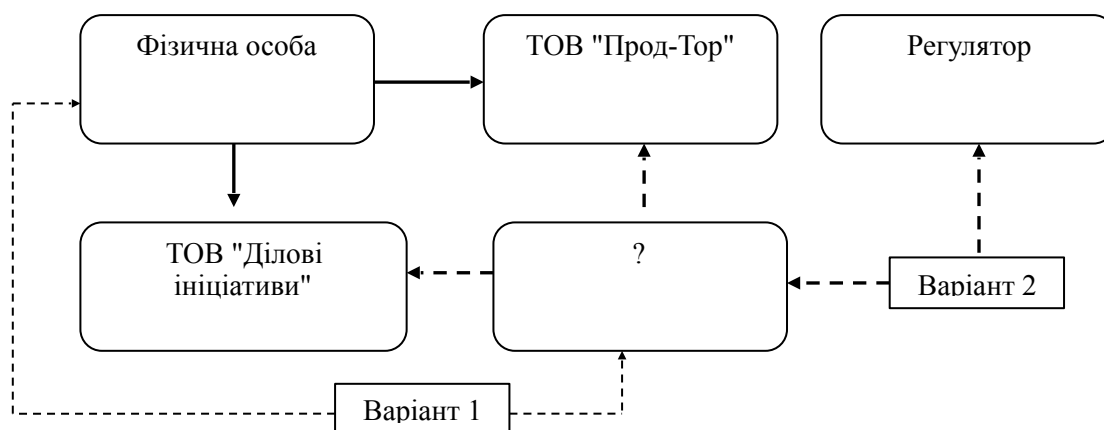
Keywords: observed economy, market agents, power, agricultural sector, regulation.

Вступ

Нині все частіше увага вчених-економістів зосереджується на неспостережуваних економічних процесах в контексті їх впливу на соціально-економічний розвиток територій. Очевидно також і те, що життєздатність та ефективність наукових розробок у цьому напрямку, повинна підтверджуватися практикою.

Результати дослідження

Процеси, які реально відбуваються в економіці, свідчать про необхідність підвищення контролю органів влади за фінансово-економічною діяльністю вітчизняних агентів ринку. Особливо гостро ця проблема проявляється в аграрній сфері. Наприклад, ТОВ "Прод - Тор" у 2015 р. сформуло для інших суб'єктів господарювання податковий кредит, який мав фіктивні ознаки, на суму близько 7 млн. грн. Необхідно відзначити, що основним видом діяльності агента було : оптова торгівля зерном, тютюном та кормами для тварин. Звертає увагу на себе той факт, що директором цього підприємства була фізична особа (рис. 1), яка одночасно була зареєстрована і директором іншого підприємства, а саме ТОВ "Ділові ініціативи", яке ніби то займалося посередництвом у торгівлі товарами.

Примітки:

— експліцитний зв'язок;

- - - імпліцитний зв'язок.

Рис. 1. Механізм створення та функціонування неспостережуваної схеми в аграрній сфері

Джерело: власні дослідження.

Слід відзначити, що у 2015 р. підприємству ТОВ "Ділові ініціативи" вдалося сформувати податковий кредит з ознаками фіктивності на суму більше 6 млн. грн. В момент державної реєстрації ТОВ "Прод-Тор" та ТОВ "Ділові ініціативи" фізична особа – директор перебувала в місцях позбавлення волі, а тому не могла фізично провести реєстрацію. Більш того, цікавим є те, як інші підприємства (наприклад, ПП "Династія-2012", ТОВ "АПК Поділля" та ін.) здійснювали підприємницьку діяльність з цими "підприємствами-примарами".

Таким чином, діюча система державного контролю за діяльністю вітчизняних агентів ринку залишається неефективною. Парадоксально, але новітні технології щодо задачі електронної звітності, лібералізація законодавства дозволяють підприємствам-правопорушникам тривалий час уникати відповідальності.

Повертаючись до розгляду ситуації на рис. 2, слід відзначити, що в основі неспостережуваних процесів знаходяться інституційні угоди [1-2]. Очевидно, що ця та / або інша подібна махінація є можливою за умови двох основних *варіантів* розвитку. **Варіант 1:** третя сторона ("?"), підробивши документи фізичної особи або взявши заздалегідь доручення, скористалася ситуацією з метою максимізації вартості. Між тим слід зразу відзначити, що цей варіант не містить системних небезпек, а характеризується елементами шахрайства. Звідси, по великому рахунку, з економічної точки зору, неважливо чи знаходиться третя сторона ("?") у змові з фізичною особою-директором.

На нашу думку, набагато небезпечніше для соціуму є **Варіант 2:** згідно з яким відбувається захоплення державного регулятора з метою проведення неспостережуваних економічних процесів. Безперечно, що в основі цього варіанту може лежати корупція окремих представників влади, які, маючи доступ до специфічної інформації щодо усунення фізичної особи (взяття під варту), забезпечили реєстрацію суб'єктів господарювання, а також провели ряд псевдофінансових операцій.

Отож, як бачимо, неспостережувана економіка може бути продуктом захоплення державного регулятора. Особливу увагу слід приділяти більш повному та ефективному використанню владного потенціалу щодо ідентифікації "ідейних натхненників" тінювих економічних схем.

Окремим питанням є аналіз згортання позитивних нарахувань по сплаті ПДВ. Так, станом на 01.01.2015 р. на Вінниччині найбільші суми переplat ПДВ до бюджету мали: ТОВ "ЛІВН Лімітед" – майже 6,1 млн. грн.; ТОВ "Віойл-Агро" – близько 3,2 млн. грн.; ТОВ "Агрона Фрут Україна" – близько 17,8 млн. грн. І хоча переplати формально здійснюються в рамках правового поля, проте і вони можуть виступати основою щодо проведення неспостережуваних економічних процесів.

Неспостережувані економічні операції характерні і для державних підприємств. Наприклад, у 2014 р. посадові особи ДП "Тростянецький спиртовий завод" незаконно зберігали, ймовірно з метою подальшого збуту, спирт загальним об'ємом близько 7400 дал. Необхідно відзначити, що відповідно висновку експертизи НДЕКЦ УМВС України у Вінницькій області зазначена спиртовмісна рідина не відповідала вимогам ДСТУ 4221:2003 "Спирт етиловий ректифікований. Технічні умови", оскільки її міцність становила близько 93,1%. Таким чином, в діях посадових осіб спиртзаводу вбачаються ознаки правопорушення, що передбачено ст. 204 КК України [3]. Отож, пошук ефективних механізмів контролю за вищим менеджментом державних підприємств є важливим завданням.

Особливої уваги потребують неспостережувані процеси в сфері банкрутства та взяття фінансових зобов'язань. Наприклад, у 2013 р. агент ринку ПП "Агротехпостач плюс" уклало угоду з ТОВ "Подільські цукроварні" Предмет угоди – поставка / прийняття та оплата запчастин. Слід відзначити, що відповідно до умов цієї угоди ТОВ "Агротехпостач плюс" передало ТОВ "Подільські цукроварні" частини до транспортних засобів на загальну суму близько 955 тис. грн. На момент укладання угоди ТОВ "Подільські цукроварні" здійснювало активну господарську діяльність. Наприклад, у агента ринку були серйозні активи : цукрові заводи у Чернівецькому, Крижопільському Тростянецькому районах Вінницької області; автотранспорт та ін. Важливо відзначити, що на протязі 2013-2014 рр. вищий менеджмент ПП "Агротехпостач плюс" неодноразово письмово звертався до керівництва ТОВ "Подільські цукроварні" щодо необхідності перерахування коштів за реалізовану продукцію, проте жодних конструктивних відповідей не отримав.

Принципово важливо відмітити, що у листопаді 2014 р. Господарський суд Вінницької області порушив провадження у справі про банкрутство ТОВ "Подільські цукроварні" (справа № 902/1608/14). Погасити свої зобов'язання ТОВ "Подільські цукроварні" не змогло, оскільки у підприємства відсутні основні засоби. Разом з тим, зі складу товариства "своєчасно" у законний спосіб були виведені цукрові заводи і на їх базі створено нові суб'єкти господарювання. Наприклад, створено ТОВ "Шугер К" (с. Капустяни Тростянецького району Вінницької області) на базі колишнього Капустянського цукрового заводу; підприємство ТОВ "Сато М" (с. Моївка Чернівецького району Вінницької області) утворилося на основі колишнього заводу "Моївський цукор"; ТОВ "Світкар" (с. Соколівка Крижопільського району Вінницької області) було створено на базі Соколівського цукрового заводу.

Підсумовуючи вищесказане слід відзначити, що забезпечення швидкого та стійкого соціально-економічного розвитку в державі можливо лише при умові ідентифікації неспостережуваної економіки.

Висновки

Таким чином, нині соціум практично позбавлений можливості встановити, що криється за реальними економічними процесами: об'єктивні перешкоди розвитку суб'єкта господарювання чи неспостережувані економічні процеси (опортуністична модель поведінки).

Разом з тим, загроза свідомого доведення суб'єкта господарювання до банкрутства з метою заподіяння фінансової шкоди іншим суб'єктам господарювання, як бачимо, залишається надзвичайно актуальною проблемою. В свою чергу, влада поки що не використала у повній мірі потенціал регулювання інституційного середовища у боротьбі з неспостережуваною економікою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мороз О. О. Контракти в аграрній економіці: реальність і перспективи : монографія / О. О. Мороз, В. М. Семцов. – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 188 с.
2. Мороз, О.О. Інституціональна система аграрної економіки України : моногр. / О. О. Мороз; Вінниц. нац. техн. ун-т. – Вінниця : Універсум – Вінниця, 2006. – 438 с.
3. Україна. Закони. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]: Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

Володимир Михайлович Семцов – доцент кафедри підготовки менеджерів Вінницького національного технічного університету, м. Вінниця, e-mail: vova_sem@rambler.ru.

Vladimir Mikhailovich Semtov – PhD (Economics), Associate Professor, of the Department of managers training Vinnitsia national technical university, Vinnitsia, e-mail: vova_sem@rambler.ru.